

ACC. N:R M. 13790: 1-23 (hundsall. folio)

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Martin Eriksson, Gyllebo
 Härad: Tringelstad Berättare: " "
 Socken: Borby Berättarens yrke: f. d. lantbrukare
 Uppteckningsår: 1954 Född år 1878 i Borby

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-23.
 (inkl. 2 rghatt)

LUF 59
 " 73

(Pristärl. i
 Yskads Alle-
 branda 14/11
 1953.)

Lundström
 1907

Skriv endast på denna sida

~~Brev!~~

Gyllebo den 27 januari 1954

Ystads Allehanda
Ystad

Har nöjet att komma med några
glimtar från min barndom till mötesgå-
leder anhänga om ett litet bidrag, vill
dock göra en litet förbehåll mitt namn
får inte publiceras.

Min hustru och jag får också
tacka för den vackra Österlenfilmern
som vi såg i Gärnäs

Högabäckingsfure

Martin Erikszon

Kemmerlövs torp Gyllebo

~~Brev 22~~

Här den nya tiden kom till Borby!

FOLKLIVSARKIV

Institutionen för folkliv

ning vid Lunds unive

Ja jag är barnfödd i Borby, så det är ju om Borby jag skall skriva några rader. Början till den nya tiden tror jag kom när banan från Ystad kom till Järnas. Det var 1893. Den gamla tiden var ju mer rådesodling, min far tala om den mesta tiden såldes i Bronstorp, Binnishamn eller Hællinge. Min far hade en åkersjårdbruk, när jag var barn, det var 3 vångar. Men ingen gödning på den tiden, samt litet onöd på åren, gjorde att jorden blev utsugen, så den sista vången blev mest gula örter och drosslor. När far tog emot året var 1870, då var jorden inte dikad, han tala om att om 4 år derefter skulle alla börja dika jorden, det var ju fullt med skjutsor vid Glommings Tegelbruk, alla skulle ha tegelbär för att dika, de rekt av slog av dem. På samma gång eller något fört hade mergelbär kommit på gång. Far hade Tröligten och en merglat tjur som far hade två mergelbär som vi sedan gagna när vi födde gödder. Fast jorden blev utdikad kunde vi som barn om farilla se hur lyktgubbarna sprang, rätt som de stod på ett ställe sågtes de på ett annat. Vad är det frågte vi? Det är lyktgubbar så far det är drossler som står upp ur jorden. Men nu sägs det nog inga lyktgubbar mer så som jorden nu är utdikad. Far tal om jordbruksredskap, så talte far om att när han var 8-9 år gammal så fick han gå och köra stutar, de hade 2 par stutar och ett par hästar till att dra en plog, det måste ha varit klumpiga plogar på den tiden. Jag minns inte ut far hade en järnplog som ett par hästar måste dra, sen bytte han ut mot en gallerplog, den gick betydligt lätt. Men glömde man göra den reka och sonörja dem, så kunde de gå rätt så dåligt när de rostade. Far hade en harv som var helt av trä med träpinnar samt en med träbör och järnpinnar, samt en klös med 7 pinnar till att köra säden med, (den var helt av järn) när den var sådd-

För sädde all säden för hand, den fick ju sås tjock
 ty fåglarna tog ju alltid en del innan den blev ner
 idet kog ju till med en 7 minuter blös, sen var det ta
 att komma över och trummas trumman var av trä e
 stor ekstock. På var det ett år när vi skulle sätta
 potatis, det var ju också av trä, utan järn eller järn
 som var av järn. Kanst du det bara vara att häm vad d
 larna av ett år hette, ja der var årräsen, sulan, baka
 skaren och äronen samt titen. På den tiden fanns ännu
 mycket sten i markerna. När jag som 15 åring fick böj
 böja hästarna och det fick jag sedan alltid istället för
 lar, så skulle vi sätta potatis, rätt som det var tog de
 mot en stor sten, vips var årräsen träst av, ja de
 stod jag, men far hade alltid reseroddar på lagar
 det var till att sätta en ny så ja den sen gick det
 igen. Men från den dagen förklara jag aldrig mot all
 stenas som jag fick, satte märken till dem när jag
 löjde, samt bröt upp dem senare, det har varit
 skönt att sedan kunna gläda och så utan att föder
 a redskapen på dem.

Det säger ju sig själv att lantbruksmännen, utställning
 och skolor haft ett stort inflytande på, att vårt jordbruk
 står på den ståndpunkt som det nu har. I vår be
 kom skulle ju allt göras hemma, der sädde lin till
 husbehov, det skulle beredas till skjorter, dukar och lake
 m.m. det var till att stå uppe länge om tvällarna
 der kardades och spann, vid en liten pläcka, en liten
 lamp, som stod på en liten ställning som kallades
 lampedallen, den kunde höjas och sänkas efter behag.
 På tal om hemsöjd, kan jag tala om att min
 systers väfde täcken, der låg 20 kappa bakom silva
 skulle lyftas upp, eftersom det trampades, der kom
 inte en, de skulle vara till till att spöta om det, men
 ja blev ju också täckena enastående vackra. Jag min
 ad det skulle vara i våra dagar, med våra arbetelöner &
 På det ställe der jag var född, låg ungefär

kilometer från byn, der blev mycket arbete med
vägen, den blev delad var fick sitt vägstycke, nu
jag var kanske körde jag en massa sten från Bo-
by Fures, samt från Torby gård, när de odlade
up i de så kallade broberiet, sen var det till att skär-
a och slå sten, så vägen blev rätt så bra. Den väg
ick över en hög backe nära byn, jag undrar ofta
varför inte ändra och låta den gå ner om, men
nu för några år sedan blev den verkligen flyttad,
nu är der ingen backe längre, nu när traktörerna
är allmänna, hästarna, var der ingen som ömman för
tan de skulle dra de stora betlarna upp och ner om
backen, någon hade bromsar på vagnen, det var li-
slit och kommas ner, de hade väl lärt att för
ty vagnen ^{låg} helt itubuten nedanför. Sen var det landsvä-
garna som skulle lagas. Tänk när man nu ser den
vackra autostaden i Hammenhög, der hade vi ett
vägstycke på 10 meter, der var till att köra bort en
lats smörja, sen var det till att lägga på 2 lass
ten på en så liten bit. Det var bottenlöst i betiden.
Det var ju en itas lättad för bönderna när staten
jelf övertog vägarna. Sen stormen till att förbättra
vägarna i Österlen var Otto Oplsten Hammenhög ha-
de nog inte glömd, hans minne går till eftervärlden.
På tal om åkdon så stod der en brylla i farv redstea-
rd, den var gjord så, der var två öron i sidorna
med ett rep ihopbundet med tjära i, jag fråga vad de
ar till till, för den gagnas ju aldrig då utan när vi
og tjära der och skulle tjära ströspännerna som satt
i hjörna, när vi skulle hugga betoner eller såd,
ja så far de hade vagnar för der var träaxlar på
dem, der hängde denna tjärtenna på en krok bak-
ty när de hade kört en bit, så måste de stanna och
måja axlarna, därför kunde de inte ha mer än 2-3
veckor i vagnen, om de skulle magta ta fram jorden
och smörjor. Ja var generation har sina Problem.

Men det är väl längesedan, ty jag minns inte vagnar utan med järnaxlar, fast de även när gång kunde de så av. För finare typen av vagnar så kom Charabanga mycket i bruk ävensom Ponnivagnar, skulle det äkas riktigt fint så tog man fram Landån. Ja bilas i allra, men ett par vackra hästar med kollerrelar och ypsilverbelag framför en Landå var väl vackert. Fast jag såg ett så vackert ekipage var på Lönestor utställningen. För all del nog är bilen bekväm, det är varmt att sitta inne, det är inte som att om vintern ha i öppen vagn flera mil. Det kunde kännas kallt många gånger. Men också bilen och traktorn är nog bra om ändå kan man ju inte rida så med dem som med en häst, hur kunde man inte ta dem om halven och klappa dem, man kunde vara så goda vännere. På ned hundar, vi hade en hund som het vägo när jag hade familj och barn själv och han blev gammal så jag var trötten och skjuta densamma, så grät den allvarnman, vi begravde hunden i trädgården där sattes blommar på hans grav. Men jag kom nog att hoppa över det jag skulle berätta om den nye tiden. Den gård som jag övertog efter min far 1907 den hade gått som storkhus sen 1901 då min far dog, var kringbyggd med 4 längor, boningslängan Höderpå, det var en stor sluga, samt ett litet hus norr på som vi kallade bayhus, så var det kammare och keiskhus samt ställe där det var vask samt uppgång till loftet samt inrens kopparskittel. Alla längerna var halmtäckta. I min ungdom hade vi inga mattor på golvet i stugan, det var till att sopa och slå sand på, vi körde alltid ut till sjön efter ett lass fin sand med att sanda om i golvet. Innan jag fortsätter att tala om hur vi hade det i stugan skall jag afbryta och tala om en episod som hände för många, många år sen, säger den vi som bodde i Porsby fick fritt ta så mycket vi ville, men utsöskens fick belata. I de lasset

Plåstarens boy som ju också heter Lars Darrby skulle
folket som bodde upp till landsvägen alltid ha varit beräp-
för i tiden, när folk kom där förbi manifrån så skulle
de ha giska, jag vet en person som tala om, han är
död numera, hur han hade varit när vid sin efter-
ett lats sand, de kom och luggade fast i hästarna de ska
läsöpa dra ner honom av vagnen, men han fick up-
viken och slog sand i ögonen på dem så de måste släppa
honom. De slog även inbördes här, en person som de
kalla Mårten Guss. förovar, de sa han rest till Amerika
men många år efter när en lantbrukare som nu eger
en av gårdarna skulle lägga nytt golf i piggsammars
så hittas spelet efter en mans person endast håret som
är svart och benanglet var kvar, så den Mårten hade
lag till ihjälslagen och inte rest till Amerika som sagt.
Det hade alltid varit mycket ohälsigt i gården förut
när kravarna blivit jordade på kyrkogården iipp-
till.

Nu får jag fortsätta. På fars tid hade vi
bänkar som var långa på två sidor af bordet.
Det var till att gå in med skorna på, det var var-
en fötterna när man slapp ta av sig skorna.
Senare när det blev sed att golven skulle skura
och läggas mattor på, så var det till att fjäsa om fo-
ra och få ut i tänderna. Några gardiner hade vi
inte när vi var små, det var först senare det kom
i bruk. Vi hade ingen köksspis i fars tid, allting be-
ru lagas i illaren eller skorstenen, der var uppmuret en
ställning, med två ränder, der man kunde elda på två
ställen. Överpå var två trefotningar, der man satte
kanner och gryter på. Den var ju också så att man
kunde elda i kakelugnen som stod i stugan, På
kakelugnen båda sidor stod Karl den 14 Johan till präst.
Köksspisen inköpte vi inte för än 1904 vi satte
en upptill den inmurade kaminen i det så kallade
korsed, den skulle ju gå med röd in i skorstenen

men ist du min gecken den rop så vi kunde inte va
in inne, der ser du påg had skulle du med den här
komma så mor, o den lugnar sig väl när det ble
upptränt som är ilagt den. Men fi fick öppna a
lösas för att få ut rösten. Sen fick den stå länge in
någon ville sätta id i den, men så haffa vi fler rö
och sätte högt opp i skorstenen, der blev bättre drag
och inte längre och med tiden blev det ju bra om
bättre att kunna laga mat på potispr, än stå i
mörk och sotig skorsten.

I min barndom var ingen deromkring som hade varit
stättmaskin eller stördmaskin, utan allt både sad och
blöter skulle huggas med lee. Här var inte så ont o
folke på landet som nu, på en större gård sades om
vårt råbna jag en gång 17 Huggare på ett ställe. Ha
som nog inte igång med maskiner förrän 1896. All
tiden under den tid tröskades all råden med plog, trö
mannen han hade tre hjälper fick så kallad tröskman
spärra, så fick han julamot och blev uppbjuden
en jularna. När jag fullt 15 år fick jag ta fatt o
vara tröskman, den första tiden reste mösson av fler
rörger, men man lär sig ju, med tiden gick det ju
kätt så bra, det var ju merendels kallt och när man
kulle göra långhalm, till att täcka med, så sprack fen
sönder så, pånolen blev röd av blod som blom
ro sprackerna. Här var turenkonstnär han kunde ef
täcka taken med halm, samt göra träskor till oss
ullhopar, samt göra spannar, den konsten lärde ja
efter senare, här fanns inte plåt spannar på den tiden.
På tal om taktäckning så talu far om att hans
barn varit på Polledups herrsäte och täckt tak, der
var flera stegen, men ingen kunde skära ner så
välkret som han, på de andra taktäckarna blev
fundrarna på höken, och skar repen av så bara till
hållde, när han så skulle gå upp på trärstegen fallde
han ner och han föll i golvet och slog sig så blod

tände av näsa och mun. Men han kom till läkare
men han dog inte, men hörseln blev ersatt.
På fars tid brukte vi alltid baka allt bröd själva
på elda i bakugnen med torr. På om sommar
kunde vi alltid köpa upp till Skogsd eller Tynebyholm
efter torr en 4 lass ungefär. Då såg vägen in-
ut som nu utan backe upp och backe ner, när vi for
till Smedstorpens damm där var en vattenback men
en smal träbro på landsvägen, det var kända
komma från den höga backen ner över träbron. I
dessa backarna hade far hört namn på, men jag
har glömt närsom en som de skulle för Lapidar-
er hade en ladvogde på Tynebyholm kommit gående
och haft sin hund bred sig, så var den svår som gick
eldar i skogen, för att äta allan, de hade varit på hanna-
an skulle fäda hunden med sin päpp, men de inte
kunde på hunden och honom, och åt upp dem båda två.
Därför fick backen beta Lapidarbacken.

1909 blev ändrat i boningshuset, där bygghuset upptill
tugan, inredas färdig med batongdörrar, den gamla
färdig blev omvandrad till kök, där hade fört varit
en oron och en nedandörr nu blev den förstor istället.
Nu var det även allmänt med mattor och gardiner
nya bord chaslong och sängar. Tallripar var ja
allmänt i bruk, men en sorts trärikas som
erverades i stället för tallripar om frukost att lägga
allan på var länge i bruk så sent som 1905.

När mina föräldrar handla i Timmerhamnen så
hörde de alltid nästan alltid när de beställde råfärdig-
ne, deribland fina gamla tallripar som nu
ligger som prydnad på väggarna.

Det var en gammal gård ty i en planing i torvhus
stod året 1764 där fanns även papper från 1600 talet
över åboer som ägt den, men de blevo tyvärr förstörda
som så mycket annat deribland min fars flickor, en
kyllemärke, de fina täcken minas systers vävt, minas stora

besamlingar m.m. genom eldsolycka den 13 Maj 1919
genom åskeld.

För 125 år sedan var många av våra species som
är daglig mat opändar. Sedan som en episod om
att min farfar en gång var och såpte läkare
var en man till som sökte för sin son, han
fråga och fråga läkaren om inte den var någon
han kunde rekommendera hans pojke. Då blev
läkaren arg och röt poika svisskonstoppa till honom
och fick han tänkte farfar, han hade ju inte hört
om något som hette sviskon.

När jag tänker på så bra som alla ha det nu för
den så tala om min far om att farfar och två
av hans syskon, de var ju fattiga och deras
far som varit katolik på Bolleryn hade
varit sjuk länge, de hade gått ut att ligga om
änstans, de gick hela dagen utan att på nånting
kvällen hade de kommit till en brunn i Tommarv,
hade de fått lite råmjöl av mjölnaren som
lagt på en flater sten och tat lite vatten från
brunnen och rört ibland, sen åt de det med sin
mjöl.

När tala om när han tot emot Kället 1870 det var
bara ett litet Källe på 20 tunnland de stod och
vårdade på logen, der kom inte mindre än 13
ägare på en förmiddag, så det måste ha varit
årt för folk i de tiderna. Kalas har jag inte
rit på många mer de är ju tämligen tipa,
allraden är inte stor. Men begravningarna har ju
vänderats något, För i tiden fick den döde allta
tarna hemm, till begravningen skulle vara, då
lites ju en bön och sjöngs en psalm innan kistan
väs ut till likvagnen och skottsarna skred sakta
u kyrkogården. De flesta nu kommer nästan alla
sjutkas när de blir sjuka, och der dör der och så
det att få dem till bårhus eller kapell.

Det var ju för i tiden sållsynt att prester beordrades
på begrafningsmiddagen. Nu är han ju nästan spejlskär-
ta många begrafningar har jag övervakat, för i den
när begrafningsmiddagen alltid hölls hemma kunde
en stämningen bli rätt så hög när mat och skänke
mest dryck inmundigast, hur var det Albert Bengtson
kref om gumman Österman på Käga gubben tog
hem 6 liter och 3 dessin öl, då var faren och sonen
branta på morgonen, då säger sonen:

Se erat gravöl far, ska ja då ta hem tomtevingens
12 liter å 6 dessin öl.

Ja, de har då alltid varit en snäv och kygglig
i skof åsido, men säger var den att den dote ju
kulle ha så hedelig begrafning som huset kunde förm
derför kunde det ju någon gång hända att middagen
og fram till morgonen och man kunde håll frupost
kän. På 1910 talet bröja folk mer allmönt att håll
grafningsmiddagen på hotellet om det nu var snöda
der baka kapper. Der brukar det ju inte vara så
länge.

gemensamma arbeten som nu försvunnit är kanske
begravning, då kunde flera slå sig sammas och
hjelpas åt med upptagningen, men nu går det ju
med maskiner. Hårdgille och håragille var nog
försvunna innan min tid. Men äldermansgille
existerar nog ännu på sina håll. Ett annat ge-
mensamt arbete som försvunnit är snöskottningen.
Det var ju så att församlingarna var indelta
i rötter, var rötter hade sin bestämde del att hålla
en för snö på landsvägen. Vi i västervång som
i kallades skulle börja vid Flörups gräns och gå fra
stads. Min far var snöskottningsförman i många
år, det var till att gå ner och se om det behöfde skott
des de kunde köra utanom nästan så länge, då
ick han snärpa av med käppar var de kunde köra
er far ja inga kilar och det var ja inte värt att

förhastat sig och skottas då blev ju snövallarna braa
högar. Det gick ju bra att köra med släde,
men så fort det blev tövader, var man ju tvungen
att skotta. Då fick far skriva ut snöskoter ett par
tycken och lemna till närmaste nabo, så fick de
köra den vidare, der stod ju här många från väst
tälle, samt tider när de skulle somna. Men är ju
till att se, när staten själv övertog vägarna, n
är bilarna med snöplogarna överta det jobbet.
Jag tror inte att något intressant förhållande råda
rellan husbönder och tjänare i Porby för 60 år sedan
det var riksa bönder de mesta med stora egendomar.
Bönderna som levde då var som pationer på sina går
dar, något umgänge var nog inte möjligt dem emell
tan som det var, jägare och drängar. Men det kunde
ju någon gång hända som på de så kallade hösta
villorna.

Vägen, ja det dansades i Porby och ute i Porby
vissa samt i föreningssalen. På kunde det ju komma
v posetivspelare med sin lärna som dansa, andra
en mera kom ut på landsbygden hade posetiv och
älde små häftesböcker som lekrenter och skattor
an gick ikring och sålde kafar stod der i den boken
är han kom in på ställen och han då såg en rökpipa
åtog han den och ville ha tobak, så en gång när d
ig honom komma stoppa de pipan men la kret emellan.
St tog ju rent snur när han skulle börja roka. När
han kom på nästa ställe så så de här ser du ut. Jo så h

Jag kom in till Mäster Pers

Der sto en jiva till vers

När jag börja röka

På börja juva å spöga

Jag kom derifrån tom igen fort

För de var bra illa gjort.

en gång kom en elefant som gick på flaskor i hotel
et. Der var en liten apa och å som servera honom

väget att dricka samt bakor. En annan gång kom
en attest från Göteborg som hette Hellos han ha
en 18 års flicka med sig, hon slog brygga på gol-
vet och han gick bort och stälde sig på hennes bröst med e-
tt stort vikt i handen, hon svigade inte utan tälde påfres-
ningssk. Sedan hade han en vikt som vägde 90
den kunde han lyfta med rejekt med en arm upp i
höjden, Han lovade alla som kunde lyfta den vikten up-
på knäet skulle få sin inträdesavgift av 50 öre tillbaka.
När Karlens försökte men fick den inte från golvet,
som synes var nöjerna rätt så små på den tiden.
Det var ju också början av 1900-talet.

Hålla tidning, ja far som haft liten skolunderv-
ring, han fick ju gå hemma och böra stutarna
tills han var 9-10 år hans far hade då ett ställe, y-
det hade bättreats för honom, när han blev äldre, den
var annat än sitta och äta mjölkvår med kaviarerna
min far var född 1839 som sagt skolundervisning
blev väl inte obligatorisk förrän 1842 om jag inte ta-
fel. Far hade den korta tid han gått i skolan
lärt sig skriva vackert, samt var intresserad av la-
ning. Han hade flera tidningar när jag var pojke
bland Värld Land, Aftonbladets Halfveckovisningar
Triumph, som ung hade han haft en tidning som
hette Linnéa som han hade fått inbunden. För oss
hade han prenumererat på Barnavännen och Barnens
Tidning, exemplar av dem finns ännu i min egen.

Besutom hade han Linnéshamns bladet, ja den var
ju rätt så bra på John Jepssons tid när Osterman var
redaktör. Bland andra var Biörn, auktionsföreläs-
Per Persson flitig skribent der tillkommer som följelänge
på fattare. Han har även skrivit en bok tryckt 1937 och
Jens Grön en medeltidsroman. På 1900-talet börja
prenumerera på Uppstads Allhandla och har nu full-
det under alla år hittills. Det är en prima tidning. Tid-
blaskan Pödra Phäne, var ju ingenting att läsa den arled ju i pp

Postgängen var inte så översigt i min barndom, en man från Borby turade med en häst från Uftad, jag vet inte om det var mer än en gång i veckan till en början, senare blev det väl oflära. Det var trevligt att stå vid posten när han kom körandes, han hade ett gult messingshorn det tog han upp och bläste en signal när han kom fram.

Påna böcker, hur tror ni böckerna såg ut på 1850-talet. Biblarna var stora den bibel som min far fick när han konfirmerades 1853 väger inte mindre än 4 kg 3 hg. Det är inte min konfirmationsbibel så stor den vägde bara 1 kg 7 hg, det var 1893. Ja nu vet vi ju, alla små och stora i de yngre för tiderna. På Landsbygden i gamla tider var det bibeln och salmboken samt almanackan kanske några nöjdhäften, på många ställen ännu tror jag det inte finns fler nu heller. Men det kan ju vara olika nu finns ju fina bibliotek i de flesta skolor och församlingar, så ungdomen kan säkert få läslusten stå sig. Jag tror det är mest veckotidningarna som florerar. För min del läste jag genom alla böckerna i Borby kyrk bibliotek, det var ju i slutet av 1800-talet det var 8 böcker af Lektöras Topelius, J. A. Hberg, Ridderstad, Carlberg, Blance, Dumas, med flera författare som kunde skriva vackert, deras böcker finns väl knäppt nu bokhandeln. Jag undrar vad folk skulle säga om de fick se sådana amorösa böcker som, Eld och kross, eller Utvandarna, Jag hade på den tiden Paul de Kobs romantiska romaner, de var ju rena drömlögar. På 1900-talets början började bokförlagen i Stockholm utge böcker i häften jag var då med och tog ett par tre bokförlag och tog upp beställningar. För att nämna några den bok om Kongliga Slottet, fina bilderna samman. Amerikans, Halobas Hemligheter, Adels ämnen och Hjörnarflickan för att blott nämna några. Vad tror den femtonde Brännornas kung. or. fl. Hur världen har förändrats på de 75 år jag levat ser man

å man då läste Stanleys resa när han skulle söka
upp Livingstone i Afrika så lång tid och sådana upplev-
elser har nu Greta Molander en förälska barnat böda
il både på längs och tvärs genom Afrika. Eller
som när man som pojke läste Jules Vernes böcker
om flygmaskiner och undervattensbåtar som nu är
erplighet.

Det första bok jag fick av far näst Bibeln var en bok
om hette Alhambra den handlar om moererna i Spanien.
Den köpte far i John Jeppsons bokhandel i Tinnishamn-
en sen dess har jag nog läst många hundrorn.

De kyrkliga varorna ju i slutet av 1800 talet och börja
1900 talet var kyrkan alltid fulla, hur det är nu
et jag inte, då jag varit frånflyttad Borby när

25 år. I Borby har funnits duktiga präster så
nga villabärer har kommit till, jag tror inte der finns
vånga varken baptister eller pingstbänkar kommit till.
De har hållit till vad som sägs i denna vackra vers.

Gammal är kyrkan, Herrons hus
Står medan människoverk falla.
Tinnar så höga blivit grus.
Än hennes klocker oss kalla,
Kalla på gammal och på ung,
Kalla på själ, som trött och tung,
Längtar till evig vila.

Dit vi som barn ledsagats opp,
Stått inför altarringen.
Lovat Ge Gud vårt levnadslopp,
Barnabön der lyftat vingar;
Der var vår första nattvardsgång,
Der vi vår jul och Påskasång,
Med våra fäders förenat.

Husförlören slutar när gänget på 1890 talet, der
var ju inte många som gick dit heller.

hen på tal om väckelseväckelsen för arbetare så börja
 smakare Torsson i Ystad, sekess statsråd, år 1892
 alla sina flammande tal för arbetarna att de skulle
 sammansluta sig och bilda fackföreningar, de sönens
 betets söner, så det dånade. På som tjänare och
 betare hade det på 1800 talets slut, var det verkliga
 att någon kunde få dem till att bilda föreningar
 arbetsgivarna såväl i industri och bönder vilka
 själv plocka ut sig alla mesta möjliga. Inte
 en repslagsman sa att tjänarna ville ha min-
 möjliga arbete, för högsta möjliga betaltning.
 vad sägs då, lönen för en piga 1899 var 10 Lr om
 t, för den lönen skulle hon mjölka 12-13 kor hon
 då sitta upp till 4 om morgnarna för att hinna oreu-
 t, och derefter delta i alla yttre göremål om dagen
 nt mjölka middag och kväll. Räkna efter 265 dagar
 mycket det då blir om dagen,
 iderna har ju också förbättrats, tjänstehjonstidgar
 ju klopats, nu kunna ju tjänarna anse sig
 fria människor, med ömsesidiga avtal.
 en grupp människor som sist tänkte på att
 kydda sig var just bönderna. De hade nu läst
 folkhögskolor och andra skolor, att det inte dugde
 bara titta på sned på varandra, utan också
 sammansluta sig. Det resulterade i att Andelsmeje-
 r, Andelslakterier bildades. Teatersuppköpare
 tillt hade länge nog drat om näsen.
 de flesta bönder är nu sammanslutna i P. L. F. och
 P. L. H. är nu de flesta bondeungdomar anslutna.
 Hur skulle det gått om inte bönderna varit
 starkt sammanslutna i för under köttstreckens
 betodlareföreningen och prissättningen på
 köttbetarna.
 de mesta pantverkare som skräddare och skonakare
 ydde alltid på stället på stället av 1800 talet men
 g tyckte på 1900 talet var det nog slut att det gott,

Den banan till Borby kom denigenom, blev det mer till
i samhället, en som energiskt färegick med gott exempel
och var Handlanden Valfrid Jönsson, han var
målåkning, han köpte flera av de små husen längs
vägen, der byggde han en finare affärfastighet,
både snickerifabrik m m. Han sålde maskiner av
alla de slag, för min del köpte jag av honom en
riking slättermaskin, en Valters Woods självfällaggare
en hästräpa en radsåningsmaskin. Det var 1909.
Förut hade vi lånat radsåningsmaskinen av en annan
lantbrukare sen far dog var der ingen som kunde
gå hand, jag våga mig aldrig på det utan bara så
blovern för hand. Jorden kom ju också bra med
lättnad i jorden med maskin. Han sålde även de gån-
garna av alla de slag, vi vet ju hur jorden stiger
bättre sedan det kom i gång att folket sålde
rövnings till säd och sockerbeter.

På riket av 1800-talet och början av 1900-talet var
ett släkte som härstammade från Teftastengårdarna
i mest dominerande i församlingen, de var på alla
tämmer, de hade de största ställorna i Borby och
omkring de flesta bönder, det var ju den Högstadi-
kulan på den tiden, så en liten 8 dels bonde eller
husman hade ingenting att säga till på den tiden
Nu är det arbetarna som regerar i Borby.

Jag hörde en gång på en stämma i mejeriet,
det var förslag att göra kasinon av skum mjölk
de visste ju inte hur de skulle göra, då reste sig
en av Skypelagabarna och sade vi hade ju bästa
styrelsen innan stämman att vi skulle börja
och då börjar vi väl. Så gick det till många gånger
på stämman. Men det blev fräska med kasinet.

Men i det stora hela var det prima kallar, som reg-
er då i Borby, och skötte församlingen då, både
kyrkligt och borgerligt anseende, då de gjorde
ut för att Borby skall kunna hålla sig bland a

främsta församlingar på Österbotten.
 Det har ju också valts 2 riksdagsmän inom för-
 samlingen Esbjörn Persson i Borby och Lasse Jön-
 i Sandby. Inte att glömma borby gårdens ärendator
 Major Pegerbadon, jag såg honom en gång han
 kom in i vår skola, när jag gick i skolan, han
 såg kurtig ut, det tala även en dragon om han
 var troshäman hos far i Tår, han sa när de be-
 ute på möten, så kunde han säga när det va-
 kallt, lups ni pojkar, det gör ni väl inte, jag
 har inte så mycket som strumpor på mig i stövlarna.
 När han dog var der stor parad på kyrkogården
 men kyrkogården och han som allri riktigt barnat
 spås ihopa, valde som ämpe vid dödsbetraktelsen
 "Du måste dö."

En annan lantbrukare Anders Mårtensson som in-
 flytta västerifrån, var också en rikvandes part ha-
 byggde tegelstugan i Tullstorp det gick en tid, men
 i brände det ner och blev förstört, det blev inte so-
 vare uppbyggd, så skulle de starta ärtspinningsfabrik.
 Borby kunde en tid ståta med 2 slakterier. Stora
 och lilla slakteriet.

Folkskolan vet vi väl alla om hur det var så den är ju
 inte mycket att säga, i vår skoltid blev ju befringen
 Skälpende en bildgren, och ofta till meter. Det var de gamla
 och nya systemen som möttes.

Stadsmannapållarna gjorde bra mycket mera än staden
 till att åstaden blivit det är än i dag. Pärskilt na-
 turfabriken kommit i gång i Långingebo och se-
 mera såpstationer i Gärsnäs. Det är faktiskt sockerbetar-
 som såldes både arbetarna och bönderna, den var ganska
 till tjäna för betsköteln fast inte så mycket som
 låg hösta ju inte betarna mer än 1,40 för 100 kg smet om
 3 nu, så har ju också betsköteln stöget i pris därefter,
 den var det då när sockerbetarna började odlas, för ju
 den hade lyckliga pretentioner på att kusten skulle vara

fullständigt borttagna annars blev det afdrag för dem för smitt. Hur är det nu? I år kom varit ett tårt år har många betor upptagits med maskin och det var verkligen mycket blott på. Men tillens lösen är ju rationalisering, maskiner för ersätta den fattiga arbetskräften, försenat till landsbygden afskedad, så betarna blir tvungna köpa maskiner. Hur mycket folk sparas inte med med självbördare och stordetörskor. Men hur var det i Bondby när sockerbruket kom i gång, jag har köpt ett stort stycke jord från Fiedhem där bygg bebygg upp till landsvägen. Den första tiden när bräken började plocka man höra hur som helst, och de skulle betarna lägga på upplaget, när det inte fanns fler fjärrvägslångare tillgängliga, när det så börja bli nå på efterhösterna, så blev det så uppkört på upplagsplatser så där var riskabelt att köra, hästarna blev istadiga, det som var stora i sig själv blev typare när de kom ut i smörjan, så det var inte ovanligt att linor och bogter gick sönder. Sen la bönderna ett till plankbrevor de så köra på, det gick ju bra men när de skulle ner om så blev de vittande der lika bra. De yngre som väx upp nu kan inte föreställa sig hur det såg ut i betarna. Torjan. Och det var svårt att ta sig fram bevisas av en man södes om byn skulle köra ned på bettomten för ar och slog ihjäl sig.

Staden ja staden för Bondbyborna var ju Timmersham och den kallades ju också för Ham. Det var ju ävens proattersmarknad för i tiden, jag minns ju köpte en ko den 1894 den kostar 100 kr, jag fick 50 öre för att jag skulle leja hem kon. Vi brukade alltid stalla på Pellestons gård (nuruandes Orkar Nelsons fjärraffär) där bant jag kon i en bonn på gårdens. När far och mor var borta hem så skulle jag ju komma efter med kon men vad gjorde jag, jag hade ju sett att det var cirka på marknadsplatsen, det kostar 25 öre i entré, jag hade ju aldrig sett någon cirkus, så jag fick en biljett

när jag var hela tiden rädd, jag tänkte på vår kon-
 n hade kanske slitet sig, eller någon tappat den, men de
 gick bra, kon stod där jag satt himne, det var ju sommar
 och vackert väder och vi marchera så nära till Tröby, De
 r ju en tripp på 5 mil.
 Mina föräldrar hade även många bekantingar på Sku-
 Der var en gård som låg nere vid fjön där var tre
 rötter som bodde Nils Jönsson och Ola Jönsson
 som var skeppare samt Anders Jönsson som var bår-
 kypare, och köpte upp säd och sålde björkaved till
 själva seglade efter i Gleskärings. De körde med
 i Skillinge om konarna och sålde busbär, vi
 hade ju stor trädgård, på den tiden var den inte röj-
 d på baren den kom inte för än senare, sen
 året kördde vi ner med plommon. Jag skulle
 bjutsa för mor jag var väl en 10 år gammal ja
 hade aldrig kört på landsvägen för bara det
 enna, när vi kom utom byn, såg jag en so-
 som körande emot oss, jag fråga mor ska ja
 åka till höger eller vänster, ja de vet jag inte
 riktigt jag har inte precis kört på vägar, me-
 t är kanske till höger. När vi mötte ved jag
 till höger, vi hade hästen kört ihop, pågaddum-
 rel vet du inte att du skall hålla till vänster, Der
 gick jag veta att jag skulle hålla till vänster, Flu-
 kan det komma att gå om vi nu skall på hög-
 rapik. En gång vi kom dit hånle der en skja-
 rin Hagestaborg och skulle hjälpa vår så det blev
 väldigt kommers den gången. Huset sålde vi så vi
 kunde ta en half famn björkaved med oss hem det
 är inte mer då för tiden. Veder var inte mer än
 en lång där. Någon gång i 18 års åldern var jag och
 hjälpte någon att köra gödsel, eller vid post det
 att hänga i till solen gick ned, men så tjente man
 en 5 öring om dagen, så kunde man ju också be-
 funder på postagille om det ville bära sig bra.

Hur folk som bodde i hus och hade stor familj, va-
det var många gånger knatt, det kunde ju vara o-
sommaren, men om vintern då lars ju inte mycket
arbete. Desså kunde det gå an så länge den trösk
med plejel; då hade de ju födan på stället, och så
blev det ju tröskmansskeppan. Jag vet för hån på me-
plejeln i det längsta, han var ju aldrig var vid an-
men så ville inte armarna stå ut längre, så när ju
var 20 år så slutar vi med det, och då tog för trösk
n var ju folk som bara reste i spring med piggare
och hästvarning och tröska till folk. Det tog 3 dagar
att tröska ut grödan, men sen skulle ju säden kläs
på kastmasken, sen skulle den häpas. Men det gick
indå fort. För hade vi stått på logan i 3 månader
och då var det att sitta upp vid 3-4 tiden och tröska
ut. Det var år 1898 men då hade folk redan tidiga
att tröska. Det var bara rågen den skulle den ju gör
långalm av, det var ju allmänt då med palm
Den kom ju fort tröskbolag i gång somliga köpte
tröska med fotomotor andra köpte tröska me-
tingelbilmobil. Det var i slutet av 1800-talet och be-
jan av 1900-talet. Sen gick trösket fort för vår del
dagen och säden fin på loftet. Men då hade arbetslöne
vätt upp vid tröska till 250 om dagen. Men på
1930-talet var arbetslönerna vid tröska uppe i 4 pro-
cent. Men nu, ja nu har ju pengar intet värde.
Hur har inte tiderna förändrats, när vi gick i skola
var det ju aldrig tal om att köpa karameller, man fick
vara glad om man kunde få till en blyerts eller en
stälpenna, skolböcker fick vi ju själv köpa det är
inte som nu alla böcker fås gratis och ombytte så
fort de blir solfiga. Kommer man in i en butik
kan man se hur skolbarn kan komma in och köpa snack
till både en och 2 kr.

Sen såp till som försuren sen vi var barn var svare
stiepena, som man kunde tända var som helst; ma-

3790
 kunde stryka på en vägg, eller mot byxor de var väl
 mycket eldfarliga.

Om man nu skulle tänka tillbaka ett slag härifrån
 är det inte när man var barn, vid vårt hem stod
 stor alm väster om böningslängan där kunde man klä
 sig upp och sitta om söndagarna och se ut över na
 ven, i söderpå såg man ett stycke av Östersjön, den
 gick segelfartig, stundom kunde jag räknat 30-40 seg
 med vita vackra segel det var som om sovar simmat
 vatten. Där är ju en syn som nu försvunnit
 alla dessa vackra segel försvann ju i första världsk
 riget. Vid klatt väder kunde jag även se en skymt
 av Pomholms.

Vid min födelse fanns allredan S:t. handelskutan i
 Borby men vilken av dem som kom först har jag
 aldrig hört något om.

Jag tror efter vad jag hört att Borby numera
 blivit ett stort bröddlägerdistrikt.

Ja härmed har jag försökt ge några glimtar
 från senare 1800-talet samt början av 1900.

Den 27 Januari 1954

Carit Ethel.

< se sid. 23 ! Kär den nya tiden kom till Borby

På slutet av 1800 talet bildades i Borby
Sandhammarortens Skytteförening, vilken den
27 och 28 juni 1903 höll en storslagen fest, vid vilken
den såldes vykort som stämpelades för att kunna
spickas till vännen och bekanta. De hade en betydande
avgång. Något som även kom igång i början
av 1900 talet, fört att fort därefter avtaga, var
just vykort. Den skrevs ideligen vykort, ett
barnat evenemang var utställningen i Lund 1907
jag var där redan då och har levererat flera kort
som jag köpte då, kanske det kan vara att se priset
på dem. Jag sänder med 2 stycken för att se hur
den såg ut. En annan episod som i år skall
bliva en stor sevärighet, upplevde man ju i början
av 1900 talet jag tror det var 1912, jag hade
kört ut säcken på stycket och skulle till att så
gödnings, rätt som det var försvann solen och
stjärnorna börja blinka, hörsen som gick ute
fick brått att flyga upp och tuggarna gal, då
var ju solförmörkelsen nästan total, men jag
fick ju gödnings sådd och om det inverkar på
såden vet jag inte, men den blev oräddigt vacker
det året. Något annat som kom i gång på

slutet av 1800 talet var också cykeln den var ju inte så bekväm till en början som den är nu, der fanns inget fihjul utan mer om backar fick man hålla igen med tramporna.

En annan sak som jag tycker verkar konstig kan jag inte låta bli att omtala. På vägen mot Tullstorp stod en stor pil, när man kom västerifrån, den pilen kallades för Fiskepil den hade stått en gård der, varit en landsfiskal bott, den gårdens var nereven annan jag blev född, men vid den pilen låg en stor sten kula, der brukade en man stå och slå sten om dagarna, der kom men far förbi en gång det var mitt om nätter och måndag så han såg både trädet och stenbollen tydligt, då tänkte han sitter mannen här och slår sten mitt om nätter, det kändes lite klistigt så han, för han kunde höra hur stenarna spränga ibland precis som något sutlet der och slaget sten. Även min morbror som bodde i Tullstorp hade kommit ridande der en gång, han hade knappast fått hästen att gå förbi. Men nu är pilen borttagen. Hur förklara det, ja det förstår inte signaturer.

Carit Etlar

ACC. N:R M. 13790:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

se sid. 21 !

LUNDAUTSTÄLLNINGEN 1907
OFFICIELLA BREFKORT

Eftertryck förbjödes

Inp. Lorentz Larssons Konstförlag, Lund. 92